

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA SOG'LOM RAQOBAT MUHITINI RIVOJLANTIRISH

Kukonova Shoira Kenjaboyevna

Jizzax viloyati Mirzacho'l tumani Maktabgacha ta'lim bo'limi mudiri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6762394>

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning aqliy rivojlanishi, fikrlashi, dunyo qarashi shakllanishi jarayonida tashkil etilgan muhitning ahamiyat va shuningdek, sog'lom muhit yaratish borasida olib borilgan ishlar haqida batafsil ma'lumot berildi.

Kalit so'zlar: ta'lim, psixologiya, psixo profilaktika, ruhiy jarayon, ta'lim-tarbiya, o'yin texnologiyalari.

РАЗВИТИЕ ЗДОРОВОЙ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ В ЗАВЕДЕНИЯХ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В данной статье представлена подробная информация о значении среды, создаваемой в процессе умственного развития, мышления, формирования мировоззрения у детей в заведениях дошкольного образования, а также о проводимой работе по созданию здоровой среды.

Ключевые слова: образование, психология, психопрофилактика, психический процесс, обучение, игровые технологии.

DEVELOPMENT OF A HEALTHY COMPETITIVE ENVIRONMENT IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. This article provides detailed information on the importance of the environment created in the process of mental development, thinking, worldview formation in children in preschool education institutions, as well as on the ongoing work to create a healthy environment.

Keywords: education, psychology, psychoprophylaxis, mental process, learning, gaming technologies.

KIRISH

Barchamizga ma'lumki, maktabgacha ta'lim muassasasi bolalarning aql va idroki shakllanadigan davrga to'g'ri keladi. Shu bois, aynan ushbu dargohda bolalar bilan ishlash jarayonida, shubhasiz, tarbiyachilardan ehtiyotkorlik va sohaga oid zaruriy bilim talab etiladi. Maktabgacha ta'lim muassasasi tarbiyachilari psixologik, tibbiy va go'zal muomalaga ega bo'lishi muhim ahamiyatga ega. Bolaning 3 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bog'cha yoshi bolalik davrining katta bir qismini tashkil tadi. Asosan, mana shu davrdan boshlab bolaning mustaqil faoliyatlari rivojlanadi hamda shaxsiy individual xususiyatlari (insoniy fazilatlar) tarkib topa boshlaydi. Mashhur rus pedagoglaridan P.F.Lestgafning fikricha, insonning bog'cha yoshidagi davri shunday bir davrki, ana shu davr mobaynida kelgusida qanday xarakter xislatlari paydo bo'lishi belgilanadi va axloqiy sifatlarining asoslari yuzaga keladi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Bola bog'cha yoshiga yetgach, uning psixik taraqqiyotida jiddiy o'zgarishlar yuzaga keladi. Chunki xuddi ana shu davrdan boshlab bolaning mustaqil faoliyati anchagina kuchaya

boshlaydi. Bog'cha yoshidagi bola mustaqil faoliyatda bo'la olishi uchun zarur bo'lgan ikkita qudratli kuchga ega. Birinchidan, ma'lum darajada o'ziga bo'ysundirilgan harakat apparatiga, ikkinchidan esa, atrofidagi katta odamlar va o'z tengdoshlari bilan bir qadar erkin munosabatda bo'la oladigan nutqqa ega. Mana shuning uchun bu yoshdagi bolalarning hulq-atvorlari, xatti-harakatlari, qiziqish va ehtiyojlari bog'chaga tarbiya yoshidagi bolalarnikidan keskin farq qiladi. Bu esa, o'z navbatida, bog'cha yoshidagi bolalar bilan bog'chagacha tarbiya yoshidagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga ham turlicha munosabatda bo'lishni taqozo qiladi.

Bog'cha yoshidagi davrda bolaning barcha psixik jarayonlari jadal rivojlana borib, uning tashqi muhit bilan bo'lgan munosabatlarida anchagina o'zgarishlarni yuzaga keltiradi. Bir tomondan, bola bog'cha yoshiga yetgach, kattalarning doimiy yordamlaridan ancha ozod bo'lib, ulardan bir qadar uzoqlashadi, ikkinchi tomondan, kattalar bilan bulgan munosabatlari murakkab, ko'p tomonlama xarakter kasb eta boshlaydi. Shu narsa xarakterliki, kichik bog'cha yoshidagi bola dimiy yordam va g'amxo'rlik talab qiladigan ob'ektdan sekin-astalik bilan oila holida bog'cha bolalar gruppasining faol a'zosiga aylana boshlaydi. Demak, bu davrdan boshlab, muhtojlikdan kutilib, o'zi ham boshqalarga ma'lum darajada yordam bera oladigan, o'zining burchi, vazifalari, qiziqishlari hamda xilma-xil ehtiyojlariga ega bo'lgan shaxsga, jamoa a'zosiga aylana boshlaydi.

TADQIQOT NATIJALARI

Demak, bolalarda bunday xususiyatlar shakllanish uchun hech shubhasiz, albatta, maktabgacha ta'lim muassasasida sog'lom muhit yaratilgan bo'lmog'i juda ahamiyatli. Bolalarning yuqorida aytganimizdek, borliqni, turli vaziyatlarni anglash pallasi aynan maktabgacha ta'lim muassasasiga to'g'ri keladi.

Ta'lim muassasasining 36 soatlik ish haftasi doirasidagi ichki mehnat qoidalari quyidagilarni hisobga olgan holda tartibga solinadi:

- o'quv jarayoni ishtirokchilari bilan haftalik ish vaqtining kamida yarmida yakka tartibda va guruhli maslahat ishlarini olib borish;
- individual va guruh maslahat ishlariga tayyorgarlik ko'rish, olingan natijalarni qayta ishlash, tahlil qilish va umumlashtirish, hisobot hujjatlarini to'ldirish, shuningdek, ularning malakasini oshirish.

O'qituvchi-psixolog tomonidan ushbu ishni bajarish bevosita ta'lim muassasasida ham, undan tashqarida ham amalga oshirilishi mumkin. Maktabgacha ta'lim tashkilotida o'qituvchi-psixolog ishining asosiy yo'nalishlari: psixologik diagnostika, psixologik maslahat, psixologik tuzatish, psixologik ta'lim, psixologik profilaktika.

Rasmiy vazifalarni bajarish uchun maktabgacha ta'lim muassasasining o'qituvchi-psixologi alohida ofis, guruh xonalari, musiqa va sport zalidan foydalanadi. Har bir yo'nalish bolalarning yosh imkoniyatlarini hisobga olgan holda qurilgan, faoliyatning yetakchi turi, o'yin texnologiyalari va usullariga asoslangan.

Psixologik diagnostika. Maqsad: bolalarning aqliy rivojlanish darajasi haqida ma'lumot olish, o'quv jarayoni ishtirokchilarining individual xususiyatlarini va muammolarini aniqlash.

Ta'lim sohasini isloh qilish bugun hukumatimiz diqqat e'tiborida turgan dolzarb sohalardan biri, desak mubolag'a bo'lmaydi. So'nggi yillarda maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilish va rivojlantirishga qaratilgan qonunlar, qarorlar qabul qilinib, amaliyotga joriy etilmoqda.

Maktabgacha ta'lim sohasida yagona davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish, bolalarni maktabgacha ta'lim bilan bosqichma-bosqich to'liq qamrab olishni ta'minlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni bilan Maktabgacha ta'lim vazirligi tashkil etildi.

Bugungi kunda O'zbekistonda 14 mingdan ortiq maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyat ko'rsatmoqda. 2019-yilda Maktabgacha ta'lim vazirligi tizimga bolalar qamrovini 52 foizga yetkazdi. 2020-yilda bu ko'rsatkich 59,5 foiz bo'lishi kutilmoqda, shuningdek, 85,2 foiz 6 yoshli bolalarni majburiy 1 yillik ta'lim bilan qamrab olish rejalashtirilgan.

MUHOKAMA

Psixologik diagnostika - bu bolaning aqliy rivojlanishining xususiyatlarini aniqlash, ma'lum psixologik neoplazmalarni shakllantirish, ko'nikma, bilim, ko'nikma, shaxsiy va shaxslararo munosabatlarning rivojlanish darajasining mosligini aniqlash uchun shaxsning individual xususiyatlarini psixologik-pedagogik o'rganish, yosh ko'rsatmalari va jamiyat talablariga muvofiq shakllanish. Agar kerak bo'lsa, bolalar rivojlanishining psixologik diagnostikasi qo'llaniladi (bolalarning individual psixologik xususiyatlarini aniqlash va o'rganish), bu malakali mutaxassislar (o'qituvchilar - psixologlar, psixologlar) tomonidan amalga oshiriladi. Bolaning psixologik diagnostikada ishtirok etishiga faqat ota-onasining (qonuniy vakillarining) roziligi bilan yo'l qo'yiladi. Psixologik diagnostika natijalari psixologik yordam muammolarini hal qilish va bolalar rivojlanishini malakali tuzatish uchun ishlatilishi mumkin. Maktabgacha ta'lim muassasasida o'quv jarayonini optimallashtirish uchun o'qituvchi-psixolog yiliga ikki marta (sentyabr va may oylarida) ota-onalarning yozma roziligi bilan maktabgacha ta'lim muassasasining barcha tarbiyalanuvchilarini (yakka tartibda) skrining diagnostikasini o'tkazadi: xotira, e'tibor, fikrlash, hissiy - shaxsiy soha.

Psixodiagnostika natijalariga ko'ra guruh o'qituvchilariga o'quv jarayonini optimallashtirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. O'quv yili davomida o'qituvchi-psixolog ta'lim jarayoni ishtirokchilarining (o'qituvchilar, ota-onalar) iltimosiga binoan bolaning rivojlanishining qo'shimcha chuqur diagnostikasini o'tkazadi. Psixodiagnostikaning yana bir yo'nalishi - bu "kasbiy (hissiy) charchash" ning oldini olish uchun o'qituvchilarning psixo-emotsional sohasining xususiyatlarini o'rganishdir. Asosiy tadqiqot usuli - bu proyektiv usullar, art terapiya, musiqa terapiyasi yordamida suhbat (individual).

Psixologik maslahat. Maqsad: ta'lim jarayoni ishtirokchilarining o'zaro hamkorligini optimallashtirish va ularga individual ta'lim va rivojlanish dasturini yaratish va amalga oshirishda psixologik yordam ko'rsatish.

O'quv jarayonining barcha katta yoshli ishtirokchilari psixologik maslahatga taklif qilinadi. Munozara mavzusi psixodiagnostika natijalari, shuningdek, shaxsiy tajriba va muammolar bo'lishi mumkin. Maslahat jurnali yuritiladi. Psixologik maslahat alohida xonada alohida o'tkaziladi. Maxfiylik tamoyiliga rioya qilinadi. Psixodiagnostika natijalariga ko'ra o'quv

yili uchun psixokorreksiya va rivojlantirish ishlarining asosiy yo'nalishlari belgilanadi. Psixotuzatishning har bir tanlangan sohasini amalga oshirish uchun ish dasturi tuzilishi mumkin.

Psixokorreksiya va rivojlanish ishlari individual ravishda kichik guruhlarda, qo'yilgan vazifalarga qarab, turli darajadagi muntazamlik bilan amalga oshirilishi mumkin. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan psixokorreksiya ishlari ota-onalarning (qonuniy vakillarning) roziligi bilan tashkil etiladi.

XULOSA

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, ayni maktabgacha bo'lgan davrda bolaning ruhiy holatini yaxshilash, tashqi muhit bilan tanishuv jarayonini turli zararli ta'sirlarda yiroq qilgan holatda tashkil etish juda muhim. Ma'lumki, hozirgi kunda deyarli 80 foiz ona bolasini maktabgacha ta'lim tizimiga ishonib topshiradi va farzandi bilan kuchli shug'ullanishlarini ta'minlanishini istaydi. Biroq, bog'chada bola ruhiyati uchun yetarli muhit bõlsayu, uyda bunday jarayon tashkil etilmasa istalgan natijaga erishib bo'lmaydi. Shuningdek, yetti yoshli bola maktabga chiqqandan keyin xali ham o'yin o'ynash juda katta o'rin egallaydi. Bola o'qish mashg'ulotlaridan bo'sh paytida har- xil o'yinlarni o'ynashda davom etaveradi. O'yin protsessida bola o'z-o'zini idora qilishga, o'z xarakterlarini o'yin qoidalariga bo'ysundirishga javobgarlikni sezishga, kollektiv manfaatini ustun qo'yishga odatlanadi. O'yin va bog'chadagi ditaktik mashg'ulotlar jarayonida bolalarning aql idroki, xotira va tafakkuri o'sadi. Bular o'z navbatida, bolaning maktabda o'qiy olishi uchun psixologik zamin tayyorlaydi. Bunday zaminni tayyorlash va mustahkamlashda, albatta oilada hamda bolalar bog'chasida olib borilgan ta'lim tarbiya ishlari hal qiluvchi ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Andreeva G.M. Sotsialnaya psixologiya. Uchebnik.- M.: Aspekt Press, 1999.-376 s.
2. G'oziev E.G. Umumiy psixologiya. Toshkent. 2007.1-2 kitob.
3. G'oziev E.G. Toshimov R. Menejment psixologiyasi. T-2002
4. G'oziev E.G. Muomala psixologiyasi. T-2001.
5. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya va ijtimoiy amaliyot.-T.: Universitet, 2002.- 96 b.
6. Karimova V.M. va boshk. Mustaqil fikrlash. - T.: SHark.-2000.- 112 b.
7. Karimova V.M., Sunnatova R. «Mustaqil fikrlash» o'quv qo'llanmasi bo'yicha mashg'ulotlarni tashkil etish uslubiyoti.-T.: SHark, 2000.- 16 b.